

Asia C-739/19**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

8.10.2019

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Supreme Court (Irlanti)

Ennakkoratkaisupyynnön tekemispäivä:

4.10.2019

Valittaja:

VK

Vastapuoli:

An Bord Pleanála

1. Johdanto

1.1 Tämä SEUT 267 artiklan mukainen ennakkoratkaisupyynnö koskee sitä, kuinka laajasti jäsenvaltiolla on oikeus – asianajajien palvelujen tarjoamisen vapauden tehokkaan käyttämisen helpottamisesta 22.3.1977 annetun neuvoston direktiivin 77/249/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna, (jäljempänä asianajopalvelu direktiivi tai direktiivi) 5 artiklan mukaan – velvoittaa asianajaja, joka haluaa edustaa asiakasta oikeudenkäynnissä muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, johon kyseinen asianajaja on sijoittautunut ja jossa hän on saanut pätevyyden, työskentelemään ”yhdessä” sellaisen asianajajan kanssa, joka harjoittaa asianajotointa vastaanottavan jäsenvaltion tuomioistuimessa.

2. Tosiseikat

2.1 Ennakkoratkaisupyynnö esitetään menettelyssä, josta oli kyse 17.10.2018 annetussa tuomiossa Klohn (C-167/17, EU:C:2018:833), jossa unionin tuomioistuin määrittä, miten unionin oikeutta on tulkittava ja sovellettava tietyissä ympäristöasioissa sovellettavien oikeudenkäyntikuluja koskevien säännösten osalta. Kyseisen tuomion johdosta asia palautui Supreme Courtin käsiteltäväksi

K:n tekemän valituksen ratkaisemiseksi unionin tuomioistuimen edellyttämällä tavalla lainmukaisesti.

2.2 Koska asianosaiset ovat edelleen eri mieltä tietyistä seikoista, Supreme Courtin on järjestettävä toinen suullinen käsittely ennen lopullisen tuomion antamista. Tässä yhteydessä K haluaa, että kyseisessä Supreme Courtin oikeudenkäynnissä häntä edustaa saksalainen Rechtsanwalt O. Esiin on noussut kysymys siitä, onko O:lla oikeus esiintyä irlantilaisissa tuomioistuimissa, minkä seurauksena on pantu vireille erillinen menettely sen ratkaisemiseksi, onko O:lla tällainen oikeus. General Council of the Bar of Irelandia, Law Society of Irelandia (barrister- ja solicitor -nimikkeillä oikeudenkäyntiavustajina tai -asiamiehinä ja asianajajina toimivien ammattinimikkeiden liitot) ja Irlannin Attorney Generalia (ylin syyttäväviranomainen ja hallituksen oikeudellinen neuvonantaja) on kuultu asiassa muina osapuolina. Irlannin lainsäädännössä ainoastaan barristereillä tai in good standing -sertifioinnin saaneilla solicitoreilla (ammattinimikkeiden moitteettomuutta osoittava sertifiointi, jäljempänä myös sertifioitu asianajaja) on tavallisesti oikeus esiintyä irlantilaisissa tuomioistuimissa, tämän vaikuttamatta vierailevien asianajajien oikeuteen käyttää tällaisia oikeuksia asianajopalveludirektiivin nojalla.

2.3 Supreme Court on katsonut O:n osoittaneen, että hän oli oikeutettu käyttämään vieraileville asianajajille asianajopalveludirektiivissä ja sen Irlannissa toteutetuissa täytäntöönpanotoimissa annettuja oikeuksia. Epäselvää on edelleen se, voitiinko hänen näitä oikeuksia käyttäessään edellyttää työskentelevän yhdessä sellaisen asianajajan kanssa, joka on saanut pätevyyden Irlannissa. Supreme Courtin näkemyksen mukaan vastaus tähän unionin oikeutta koskevaan kysymykseen ei ole selvä, ja tästä syystä se katsoo, että on tarpeen esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymys asianajopalveludirektiivin asiaa koskevien säännösten tulkinnasta.

3. Unionin lainsäädäntö

3.1 Asiassa merkitykselliset unionin oikeussäännöt sisältyvät asianajopalveludirektiivin 1 artiklan 2 kohtaan, jossa olevassa luettelossa direktiivin soveltamisalaan kuuluvista ammattinimikkeistä mainitaan Saksan osalta ammattinimike ”Rechtsanwalt”. Direktiivin 2 artiklassa säädetään, että jäsenvaltioiden on tunnustettava jokainen 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu henkilö oikeutetuksi harjoittamaan asianajotoimintaa palveluja tarjoamalla. Tästä seuraa, että saksalaisella Rechtsanwalt -ammattinimikettä käyttävällä asianajajalla on lähtökohtaisesti oikeus tarjota asianajopalveluja missä tahansa jäsenvaltiossa, jollei asianajopalveludirektiivissä asetetuista edellytyksistä muuta johdu.

3.2 Direktiivin 5 artiklassa säädetään erityisesti seuraavaa:

”Asiakkaan edustamiseen oikeudenkäynnissä liittyvän toiminnan harjoittamiseksi jäsenvaltio voi vaatia, että 1 artiklassa tarkoitettujen asianajajat:

--

– työskentelevät yhdessä sellaisen asianajajan kanssa, joka toimii kyseisessä tuomioistuimessa ja on tarvittaessa vastuussa tälle tuomioistuimelle --.”

3.3 Asianajopalveludirektiivissä annetaan siis jäsenvaltioille oikeus asettaa velvoite, jonka mukaan ”vierailevilta” asianajajilta (jotka ovat kyseisen direktiivin ehtojen mukaisesti päteviä asianajajia Euroopan unionissa mutta jotka haluavat tarjota palveluja jäsenvaltiossa, jossa he eivät ole saaneet pätevyyttä) voidaan edellyttää heidän osallistuessaan riita-asian käsittelyyn, että he työskentelevät yhdessä sellaisen asianajajan kanssa, joka on saanut pätevyyden siinä jäsenvaltiossa, jossa menettely on tarkoitus toimittaa.

4. Irlannin lainsäädäntö

4.1 Irlanti on saattanut asianajopalveludirektiivin säännökset osaksi kansallista lainsäädäntöä Euroopan yhteisöistä (palvelujen tarjoamisen vapaus) (asianajajat) annetulla vuoden 1979 asetuksella (European Communities (Freedom to Provide Services) (Lawyers) Regulations 1979), sellaisena kuin se on muutettuna (jäljempänä asetus).

4.2 Asetuksen 2 §:n 1 momentissa määritellään ”vieraileva asianajaja” viittaamalla luetteloon, joka vastaa direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa olevaa luetteloa.

4.3 Asetuksen 6 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jos vieraileva asianajaja harjoittaa Irlannissa asiakkaan edustamiseen oikeudenkäynnissä liittyvää toimintaa, hänen on työskenneltävä yhdessä sellaisen asianajajan kanssa, joka harjoittaa asianajotointa kyseisessä tuomioistuimessa ja on tarvittaessa vastuussa tälle tuomioistuimelle.”

4.4 Edellä esitetystä nähdään, että 6 § noudattaa tarkasti direktiivin 5 artiklan sanamuotoa. Vaikka on selvää, että direktiivin 5 artiklassa annetaan jäsenvaltioille pelkkä mahdollisuus säätää yhdessä työskentelyä koskevasta vaatimuksesta muttei edellytetä sen tekemisen näin, Irlanti on esittänyt toteuttaneensa tällaisen toimen asetuksen 6 §:llä.

4.5 Unionin tuomioistuin on kuitenkin tarkastellut direktiivin 5 artiklaa jo useissa asioissa, etenkin 25.2.1988 annetussa tuomiossa komissio v. Saksa (427/85, EU:C:1988:98). Asianosaisten keskeinen kiistakysymys nyt käsiteltävässä asiassa koskee mainitun unionin tuomioistuimen tuomion asianmukaista tulkintaa ja soveltamista. Kyse on lähinnä siitä, kielletäänkö unionin oikeudessa (sellaisena kuin sitä on tulkittu tuomiossa komissio v. Saksa) vaatimus, jonka mukaan vierailevan asianajajan on työskenneltävä yhdessä sellaisen asianajajan kanssa, joka on saanut pätevyyden Irlannissa, tilanteessa, jossa edustettavalla asianosaisella olisi Irlannin lainsäädännön nojalla oikeus edustaa itseään.

5. Irlannin oikeus

5.1 Tämän kysymyksen osalta Supreme Court valottaa unionin tuomioistuimelle tiettyjä Irlannin oikeuden ominaispiirteitä, jotka koskevat asianosaisten edustamista tuomioistuimessa.

5.2 Ensinnäkin, kuten edellä todettiin, riita-asian asianosaisten ohella ainoat henkilöt, joilla on oikeus esiintyä irlantilaisissa tuomioistuimissa, ovat barrister - ja solicitor in good standing -nimikkeellä toimivat oikeudenkäyntiasiamiehet ja -avustajat.

5.3 Rajatussa määrässä tapauksia on katsottu, että riita-asian asianosainen, joka edustaa itseään, voi käyttää niin kutsuttua McKenzie Friend -avustajaa. Irlannin tuomioistuinten vakiintuneessa oikeuskäytännössä on kuitenkin täsmennetty, että tällainen henkilö ei voi edustaa asianosaista oikeudenkäynnissä vaan ainoastaan toimia tietynlaisena asiainhoitajana, jotta kyseinen asianosainen kykenisi esittämään asiansa parhaalla mahdollisella tavalla. On etenkin katsottu, ettei tällaisella avustajalla ole oikeutta esiintyä tuomioistuimessa asianosaisen asiamiehenä.

5.4 Tästä seuraa näin ollen, ettei Irlannin oikeudessa ole säädetty tilanteista, joissa muilla kuin barrister- tai solicitor in good standing -nimikkeellä toimivilla olisi oikeus edustaa asianosaista tuomioistuimessa toimitettavassa oikeudenkäynnissä.

5.5 Lisäksi on syytä todeta, että Irlannin oikeuden mukaan yhteisöjä ei saa edustaa oikeudenkäynnissä muu kuin tällainen sertifioitu asianajaja. Yhteisöt eivät siten voi edustaa itseään, poikkeustapauksia lukuun ottamatta.

5.6 Yhteisöjä lukuun ottamatta asianosaisen ei kuitenkaan edellytetä käyttävän edustajanaan asianajajaa missään Irlannin tuomioistuinmenettelyn vaiheessa tai missään muunkaan tyyppisessä oikeudenkäyntimenettelyssä. Asianosaisen oikeutta edustaa itseään pidetään tärkeänä osana henkilöiden perustuslaillista oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa (myös ylimmissä muutoksenhakutuomioistuimissa) tai osana puolustautumisoikeudelle vastaavalla tavalla perustuslain tasoisesti osoitettua arvoa. Yhteenvedona voidaan siten todeta, että toisin kuin yhteisöt, luonnolliset henkilöt voivat edustaa itseään kaikissa oikeudenkäynneissä, mutta kaikissa muissa tapauksissa asianosaisen, jonka joko on käytettävä edustajaa (kun kyse on yhteisöistä) tai joka haluaa käyttää edustajaa (kun kyse on luonnollisista henkilöistä), on käytettävä sertifioitua asianajajaa.

5.7 Supreme Court pyytää kiinnittämään huomiota myös Irlannin oikeuteen sisältyvän yhdessä työskentelyä koskevan vaatimuksen rajattuun luonteeseen, sillä kyse on pelkästään veloitteesta osoittaa Irlannissa pätevyyden saanut asianajaja, joka olisi käytettävissä avustamaan asianajajaa, joka toimii asianajopalveludirektiivin nojalla, sikäli kuin tämä tarvitsee apua kansalliseen oikeuteen, käytäntöön ja menettelyyn tai eettisiin sääntöihin liittyvissä asioissa.

5.8 Lisäksi Supreme Court toteaa, että Irlannissa on käytössä järjestelmä, jossa pääsääntönä on, että asianosainen voi saada oikeudenkäynnissä edustamisesta aiheutuvat kulut kokonaan korvattua voittaessaan asian. Vieraileva asianajaja, joka edustaa asian voittanutta osapuolta oikeudenkäynnissä, voi siis käytännössä yleensä saada kaikki kulunsa perittyä asian hävinneeltä osapuolelta. Vaikka ensisijainen velvollisuus maksaa asianajokulut on asianosaisella, jota asianajaja edustaa, ja vaikka oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta annetussa määräyksessä asian hävinneen asianosaisen edellytetään korvaavan asian voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikulut tämän asianajajille maksettujen tai maksettavien kohtuullisten kulujen osalta, se, että oikeudenkäyntikulut on mahdollista saada perityksi takaisin kokonaan vastaajalta tai vastapuolelta, joka pystyy ne maksamaan, tarjoaa usein käytännössä keinon maksaa asianajajalle tämän palveluista. Tällaista mahdollisuutta ei ole riita-asian asianosaisella, joka edustaa itseään ja joka voi saada korvattua ainoastaan itsensä edustamisesta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut. Sillä, että asianajajalla katsotaan olevan oikeus edustaa asianosaista irlantilaisissa tuomioistuimissa, voi siten olla merkittäviä taloudellisia seurauksia kaikille osapuolille.

5.9 Lopuksi Supreme Court huomauttaa, että yksi eettisistä velvoitteista, joita kaikille asianosaista irlantilaisissa tuomioistuimissa edustaville asianajajille asetetaan, on vaatimus perehtyä kaikkiin asiaa koskeviin oikeudenaloihin ja saattaa tuomioistuimen tietoon oikeudellinen aineisto, myös hänen edustamalleen asianosaiselle epäedullinen aineisto, joka voi vaikuttaa käsiteltävän asian asianmukaiseen ratkaisemiseen. Tätä velvoitetta pidetään osana sitä common law -oikeusjärjestelmälle tyypillistä näkemystä, jonka mukaan pääosan selvityksestä, joka on tarpeen, jotta tuomioistuin voi ratkaista oikeudelliset kysymykset asianmukaisesti, tekevät asianosaiset eikä tuomioistuin itse. Tämä prosessi tietysti hankaloituu jossain määrin silloin, kun asianosaiset edustavat itseään, mutta kun otetaan huomioon edellä jo mainitut perustuslailliset periaatteet, tältä osin hyväksytään, että tuomioistuinten on tehtävä parhaansa käsitelläkseen oikeudellisia kysymyksiä tällaisissa tapauksissa ilman toisen tai kummankaan asianosaisen asianajajan apua.

6. Osapuolten näkemykset

6.1 O katsoo, että unionin tuomioistuimen tuomiosta komissio v. Saksa seuraa selvästi, ettei jäsenvaltio voi soveltaa yhdessä työskentelyä koskevaa vaatimusta missään sellaisessa asiassa, jossa asianosaisella, jota vierailevan asianajajan on tarkoitus edustaa, olisi oikeus edustaa itseään. Tästä seuraa hänen mukaansa, että jäsenvaltiolla ei ole välttämättä oikeutta soveltaa yhdessä työskentelyä koskevaa vaatimusta lainkaan, ellei kansallisessa oikeusjärjestyksessä edellytetä, että asianosaisia edustavat asianajajat.

6.2 Attorney General ja Law Society of Ireland puoltavat monisyisempää tulkintaa unionin tuomioistuimen tuomiosta komissio v. Saksa. Ne korostavat, että unionin tuomioistuin viittasi kyseisessä tuomiossa nimenomaisesti siihen, että asianosaisia voivat saksalaisissa tuomioistuimissa edustaa ainakin joissain

tilanteissa muut kuin asianajajat. Sen perusteella, että Irlannin oikeuden mukaan asianosaista ei voi edustaa kukaan muu kuin pätevyyden ja sertifiointin saanut asianajaja, ne katsovat, että Irlannin ja Saksan tilanteet voidaan erottaa toisistaan. Attorney General ja Law Society of Ireland huomauttavat erityisesti, että unionin tuomioistuimen tuomion 14 kohdassa tehty päätelmä, jonka mukaan yleisellä edulla ei voida perustella yhdessä työskentelemistä koskevaa vaatimusta sellaisten oikeusmenettelyjen osalta, joissa asianajajakokoa ei ole, tehtiin ”tässä tilanteessa”. Vaikuttaa siltä, että tällä 14 kohdan alussa olevalla ilmauksella viitataan edelliseen kohtaan, jossa puolestaan todettiin, että joissain tapauksissa Saksan lainsäädännössä sallitaan puolustamisen uskominen henkilölle, joka ei ole asianajaja tai asiantuntija.

6.3 Huomiota on lisäksi pyydetty kiinnittämään siihen, että unionin tuomioistuin piti pohjimmiltaan suhteettomina monia siinä säännöstössä omaksuttuja lähtökohtia, jonka mukaan vierailevan asianajajan oli työskenneltävä yhdessä sellaisen asianajajan kanssa, joka on saanut pätevyytensä Saksassa. Kuten edellä todettiin, tällaisia vaatimuksia ei ole Irlannin oikeudessa, jossa vähimmäisveloitteena on, että käytettävissä on Irlannissa pätevyyden saanut asianajaja, joka voi tarvittaessa avustaa kansalliseen oikeuteen, käytäntöön ja menettelyyn tai eettisiin sääntöihin liittyvissä asioissa. Vaikuttaa näin ollen siltä, että sen veloitteen laajuus tai vaativuusaste, joka oli voimassa Saksan oikeudessa tuomion komissio v. Saksa antamisajankohtana, oli huomattavasti suurempi kuin velvoite, joka syntyisi Irlannin oikeuden mukaan, jos Irlannilla ylipäätään olisi oikeus asettaa velvoite yhdessä työskentelemisestä.

6.4 Mainitut osapuolet katsovat lisäksi, että yhtäältä sen ajatusrakennelman, jonka mukaan jäsenvaltio haluaa asettaa rajoituksia vieraileville asianajajille mutta sallii samalla muiden kuin asianajajien tai asiantuntijoiden edustavan asianosaisia, ja toisaalta sen näkemyksen välillä, jonka mukaan käytännössä – ja asianosaisina olevia yhteisöjä lukuun ottamatta – Irlanti ei itse asiassa voisi asettaa lainkaan yhdessä työskentelemistä koskevaa veloitetta, on merkittävä ero.

6.5 General Council of the Bar of Ireland on omaksunut edellisiä neutraalimman kannan asiaan. Se katsoo, että unionin tuomioistuimen asiassa komissio v. Saksa antaman tuomion tiettyjen osien sanamuoto mahdollistaa O:n siitä puoltaman tulkinnan, mutta esittää myös, ettei asia ole selvä Attorney Generalin ja Law Society of Irelandin esittämien vaihtoehtoisten näkemysten vuoksi.

7. Ennakkoratkaisukysymykset

7.1 Edellä esitetyn perusteella Supreme Court on päättänyt esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

1. Onko jäsenvaltion jätettävä käyttämättä 22.3.1977 annetun direktiivin 77/249/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna, 5 artiklassa, – jonka mukaan jäsenvaltio voi velvoittaa asianajajan, joka on sitoutunut edustamaan asiakasta oikeudenkäynnissä, ”työskentelemään yhdessä

sellaisen asianajajan kanssa, joka toimii kyseisessä tuomioistuimessa”,
– säädettyä mahdollisuutta kaikissa niissä tilanteissa, joissa asianosaisella, jota vieraileva asianajaja haluaa edustaa tällaisessa oikeudenkäynnissä, olisi oikeus edustaa itseään?

2. Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, minkä tekijöiden avulla kansallisen tuomioistuimen olisi arvioitava sitä, onko yhdessä työskentelyä koskevan vaatimuksen asettaminen sallittua?
3. Tarkemmin on kysyttävä, voitaisiinko edellä tässä ennakkoratkaisupyynnössä kuvatun kaltaisen yhdessä työskentelyä koskevan rajoitetun vaatimuksen asettaminen katsoa sillä tavoin oikeasuhteiseksi puuttumiseksi asianajajien palvelujen tarjoamisen vapauteen, että sitä voitaisiin pitää oikeutettuna, kun otetaan huomioon yleinen etu, joka liittyy sekä tarpeeseen suojella oikeudellisten palvelujen käyttäjiä että tarpeeseen turvata hyvä oikeudenhoito?
4. Jos kolmanteen kysymykseen vastataan myöntävästi, päteekö tämä kaikissa tilanteissa ja, ellei näin ole, mitä tekijöitä kansallisen tuomioistuimen olisi otettava huomioon määrittäessään, voidaanko tällainen vaatimus asettaa tietyssä yksittäistapauksessa?

TYÖASIAKAS